

حیات در بند مرتبه‌های مستکونی

www.ketab.ir



انتشارات
جهاد دانشگاهی
قزوین

سرشناسه: جهانبخش، حیدر، ۱۳۴۵ -

عنوان و نام پدیدآور: حیاط در بلندمرتبه‌های مسکونی / نویسندگان حیدر

جهانبخش، مریم قنبرپور؛ ویراستار علمی میترا غفوریان.

مشخصات نشر: قزوین: جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، واحد قزوین، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۲۳۷ ص.؛ مصور، جدول، نمودار؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۸۶-۸۵-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیفا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: حیاط -- ایران -- طرح و نقشه

موضوع: Courtyards -- Iran -- Designs and plans

موضوع: ساختمان‌های بلند -- ایران -- طرح و ساختمان

موضوع: Tall buildings -- Iran -- Design and construction

موضوع: فضا در معماری -- ایران

موضوع: Space (Architecture) -- Iran

موضوع: حیاط -- طرح و نقشه

موضوع: Courtyards -- Designs and plans

شناسه افزوده: مریم، ۱۳۶۴ -

شناسه افزوده: غفور، میترا، ۱۳۵۰ -، ویراستار

شناسه افزوده: جهاد دانشگاهی، سازمان انتشارات، واحد قزوین

رده‌بندی کنگره: ۹۱۳۹۸ ج/ ۸۷۵۲۳

رده‌بندی دیویی: ۷۲۸/۶

شماره کتابشناسی ملی: ۶۴۹۹۴

عنوان: حیاط در بلندمرتبه‌های مسکونی

نویسندگان: دکتر حیدر جهان بخش - مریم قنبرپور

ویراستار علمی: میترا غفوریان

ویراستار: سیدمصطفی زرآبادی

طراح گرافیک و صفحه‌آرایی: عاطفه ابراهیمی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۸۶-۸۵-۶

چاپ: نوبت اول - بهار ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بهاء: ۳۸۰۰۰۰ ریال

مصوبه شورای شعبه انتشارات جهاد دانشگاهی قزوین

ناشر: انتشارات جهاد دانشگاهی قزوین

کلیه حقوق محفوظ است ©

فهرست مطالب

پیشگفتار مؤلفان	۱۵
مقدمه	۱۹
فصل اول: بلندمرتبه‌ها؛ چیستی و چرایی	۲۳
مقدمه	۲۵
۱-۱- تعاریف و مفاهیم	۲۷
۲-۱- نظریه‌ها و نظریه‌پردازان بلندمرتبه‌سازی	۲۸
۱-۲-۱- نظریه موافقان ساخت بناهای بلند	۲۹
۲-۲-۱- نظریه مخالفان ساخت بناهای بلند	۲۹
۳-۲-۱- نظریه‌های میانه در رابطه با احداث بناهای بلند	۳۰
۳-۱- فلسفه وجودی و سیرتاریخی پیدایش بلندمرتبه‌سازی؛ ضرورت‌ها	
و اهداف	۳۲
۴-۱- گونه‌شناسی و سبک‌شناسی انواع بلندمرتبه‌ها	۳۶
۵-۱- سیر تحول بلندمرتبه‌سازی از آغاز تا به امروز	۳۹

۴۲.....	۱-۶- آسیب‌شناسی بلندمرتبه‌ها؛ تأثیرات آن بر محیط پیرامونی و سبک زندگی
۴۵.....	جمع‌بندی فصل اول
۴۷.....	فصل دوم: بلندمرتبه‌سازی در ایران
۴۹.....	مقدمه
۵۰.....	۱-۲- ورود و پیدایش بلندمرتبه‌سازی در ایران
۵۱.....	۲-۲- سه تحول کالبدی و معنایی بلندمرتبه‌ها در ایران
۵۳.....	۲-۳- عوامل تأثیرگذار بر رواج بلندمرتبه‌سازی در کلان‌شهرهای کشور
۵۴.....	۲-۴- بلندمرتبه‌سازی در ارتباط با آداب و فرهنگ زندگی ایرانی - اسلامی؛ آسیب‌شناسی و چالش‌ها
۵۷.....	جمع‌بندی فصل دوم
۵۹.....	فصل سوم: بازشناسی مفهوم حیاط
۶۱.....	مقدمه
۶۳.....	۱-۳- مفهوم خانه؛ از شناخت تا طراحی
۶۶.....	۲-۳- سیری تاریخی به مفهوم خانه
۶۹.....	۳-۳- بازشناسی فلسفی و فرهنگی - اعتقادی حیاط
۷۱.....	۳-۴- بازشناسی لغوی، نقش و مفهوم حیاط در معماری مسکونی
۷۳.....	۳-۵- انواع حیاط و فضاهای باز مسکونی از منظر فرم و کالبد
۷۵.....	۳-۶- مشخصه‌های حیاط
۷۶.....	۳-۷- منشأ ساختمان‌های مسکونی حیاط‌دار
۸۲.....	۳-۸- ضرورت و نیاز انسان در توجه به محیط و طبیعت
۸۵.....	۳-۸-۱- نمودی از توجه انسان به طبیعت
۸۸.....	۳-۸-۲- آثار توجه به طبیعت و احداث فضاهای سبز در ایران

۸۹.....	۳-۸-۳- ریشه‌های ارجحیت محیطی انسان.....
۹۲.....	۳-۸-۴- سرانه فضای سبز.....
۹۳.....	۹-۳- آثار مثبت و منفی وجود و فقدان فضای سبز بر انسان در محیط‌های
۹۵.....	مسکونی.....
۹۶.....	جمع‌بندی فصل سوم.....
۹۹.....	فصل چهارم: نقش و جایگاه حیاط در معماری اصیل ایرانی - اسلامی.....
۱۰۱.....	مقدمه.....
۱۰۳.....	۴-۱-۱- بازشناسی ارزش‌های نهفته حیاط در مسکن - قبل و بعد از اسلام.....
۱۰۷.....	۴-۲-۱- مراحل شکل‌گیری "نوی خانه ایرانی".....
۱۱۳.....	۴-۳-۱- توزیع الگوی فضای در خانه‌های ایرانی.....
۱۱۳.....	۴-۳-۱-۱- الگوی فضایی بسته.....
۱۱۴.....	۴-۳-۲- الگوی فضایی پوشیده.....
۱۱۴.....	۴-۳-۳- الگوی فضایی باز.....
۱۱۵.....	۴-۴- فلسفه وجودی و نقش حیاط در معماری دوره اسلامی.....
۱۱۸.....	۴-۵- نقش و ضرورت حیاط در معماری معاصر و کنونی کلان‌شهرهای کشور.....
۱۱۹.....	۴-۵-۱- مرکزیت.....
۱۱۹.....	۴-۵-۲- نظم.....
۱۱۹.....	۴-۵-۳- سلسله‌مراتب.....
۱۱۹.....	۴-۵-۴- عدالت.....
۱۲۰.....	۴-۵-۵- ابعاد فرهنگی.....
۱۲۰.....	۴-۵-۶- ابعاد روانی و اجتماعی.....
۱۲۴.....	جمع‌بندی فصل چهارم.....

فصل پنجم: نقش و تأثیر حیاط بر میزان رضایتمندی از سکونت در بلندمرتبه‌ها.....	۱۲۵
مقدمه.....	۱۲۷
۱-۵- دستیابی به ضرورت‌ها، نیازها به تعامل انسان و محیط.....	۱۲۹
۲-۵- مفهوم رضایت‌مندی (Satisfaction).....	۱۳۱
۳-۵- رضایت‌مندی مسکونی.....	۱۳۳
۴-۵- بررسی الگوهای محیط و رفتار انسان الگوی رضایت از محیط مسکونی.....	۱۳۵
۵-۵- نار مثبت بازآفرینی حیاط در بلندمرتبه‌های مسکونی.....	۱۴۰
۶-۵- تعیین مؤلفه‌های وابسته به رضایت‌مندی.....	۱۴۲
۷-۵- مدل سازی نظری رضایت‌مندی مسکونی جهت بازآفرینی حیاط در بلندمرتبه مسکونی.....	۱۴۶
۸-۵- سنجش رضایت‌مندی مطالعه نمونه موردی.....	۱۵۸
۹-۵- انسان، جامعه و منشأگرایش انسان به زندگی اجتماعی.....	۱۶۲
۱۰-۵- زندگی اجتماعی در قرآن کریم و روایات ائمه (علیهم السلام).....	۱۶۲
۱۱-۵- حیاط به مثابه محفل تعاملات و تبادل اجتماعی ساکنین بلندمرتبه‌ها.....	۱۶۴
۱۲-۵- سنجش تعاملات اجتماعی در بلندمرتبه‌ها.....	۱۶۶
۱۳-۵- دستیابی به جنبه‌های ناپیدای تأثیر حیاط بر الگوهای رفتاری ساکنین (تعاملات اجتماعی).....	۱۶۹
جمع‌بندی فصل پنجم.....	۱۷۶

فصل ششم: بررسی و تحلیل نمونه‌های معاصر به‌کارگیری حیاط در ساختمان‌های بلندمرتبه.....	۱۷۷
مقدمه.....	۱۷۹
۱-۶- بررسی نمونه‌هایی از معاصر سازی الگوی حیاط در ساختمان‌های بلندمرتبه مسکونی در جهان.....	۱۸۰

۱۸۰.....	۶-۱-۱- برج های فیلوتاکتیک
۱۸۲.....	۶-۱-۲- برج های پوشیده از درخت و گیاهان سرسبز
۱۸۴.....	۶-۱-۳- بزرگترین باغ عمودی جهان
۱۸۵.....	۶-۱-۴- ساختمان های مسکونی Habitat ۶۷
۱۸۶.....	۶-۱-۵- ساختمان های مسکونی Central Bishan درسنگاپور
۱۸۸.....	۶-۱-۶- مجموعه مسکونی ۱۴۲ واحدی نانت در شهرستان کشور فرانسه
۱۸۹.....	۶-۱-۷- برج آگورا
۱۹۰.....	۶-۱-۸- مجتمع مسکونی خیابان ۵۷ نیویورک
۱۹۱.....	۶-۱-۹- طراحی مجتمع مسکونی House / Copenhagen, Denmark
۱۹۳.....	۶-۲-۱- بررسی نمونه هایی از حیاط در ساختمان های بلندمرتبه مسکونی در ایران
۱۹۳.....	۶-۲-۱-۱- برج های مدرن
۱۹۳.....	۶-۲-۲-۱- برج هزاره
۱۹۴.....	۶-۲-۳-۱- مجتمع زیتون
۱۹۶.....	۶-۲-۴-۱- مجتمع مسکونی باغ ونک
۱۹۷.....	۶-۲-۵-۱- مسابقه طراحی برج مسکونی نمک آبرود
۱۹۹.....	جمع بندی فصل ششم
فصل هفتم: بازخوانی روش ها و الگوهای بازسازی حیاط در	
۲۰۱.....	ساختمان های بلندمرتبه
۲۰۳.....	مقدمه
۲۰۴.....	۷-۱- بازخوانی روش ها و الگوهای معماری ایران
۲۰۶.....	۷-۲- تأثیر حذف حیاط بر رفتار و ادراک شهروندان
۲۰۸.....	۷-۳- آثار مفاهیم ادراک و رفتار بر طراحی
۲۱۰.....	جمع بندی فصل هفتم

فصل هشتم: ارائه چارچوب‌ها، ضوابط و دستورالعمل‌های طراحی حیاط در	
بلندمرتبه‌ها.....	۲۱۳
مقدمه.....	۲۱۵
۸-۱- ارائه الگوی همگرا با ساختار بلندمرتبه‌های مسکونی امروزی.....	۲۱۶
جمع‌بندی فصل هشتم.....	۲۱۶
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....	۲۲۱
سخن پایانی.....	۲۲۵
منابع مأخذ.....	۲۲۷

پیشگفتار مؤلفان

مسکن مهم‌ترین نیاز دلبند انسان شمرده می‌شود که بیش از هر مقوله‌ای به فرهنگ، سبک زندگی و هویت ساکنان وابسته بوده و خانه تنها فضایی است که ارتباط مستقیم با تمام نیازهای مادی و معنوی انسان دارد.

در جهان امروز گذر از درجه‌های علم و فناوری به منظور رسیدن به جایگاهی تازه از پیشرفت جهانی با سرعتی فزاینده پیش می‌رود و به تبع آن نگاه به آینده معماری در فرآیند جهانی شدن دستخوش تغییرات زیادی گردیده و البته زندگی بشر را با چالش‌هایی روبرو می‌سازد. طراحان و معماران در پی افزایش جمعیت و رشد تقاضا برای مسکن، ناگزیر به جدایی انسان از طبیعت و نیز تغییر شکل و ماهیت در ساختمان‌های مسکونی شده‌اند. معماری بناهای افقی گذشته، امروز بلندمرتبه‌هایی را رویاروی خود دارند که از الگوهای فضایی پیشین کاملاً دور شده‌اند.

در این تکاپو، روح خانه ایرانی نیز متلاطم و ساکنان آن دچار گم‌گشتگی هویتی می‌باشند. مشخصات کیفی و حتی کمی برخی فضاها در معماری امروز دچار تنزل و کاهش گردیده و یا به‌طور کلی حذف شده‌اند. از آن جمله می‌توان به حیاط که یک عنصر سازمان دهنده در خانه تعریف می‌شود تأکید نمود. در معماری گذشته، حیاط از طریق حفظ حریم خصوصی، فضایی را برای ساکنان فراهم می‌سازد تا در تعامل طبیعت به درک واقعی حیات برسند. بعلاوه حیاط از گسستگی فضاها جلوگیری کرده و محیطی امن برای با هم به‌دن فراهم می‌آورد.

اما در بلندمرتبه‌های مسکونی معاصر، شاهد استقرار فضاهای کالبدی زندگی بدون در نظر گرفتن حجابی واسطه بین عرصه‌های مختلف هستیم. از این رو بسیاری از مسکن‌ها دارند که تغییرات ایجاد شده در کالبد مسکن، دلیلی برای تغییرات در رفتار آدمی را فراهم آورده است. مدیریت این تغییرات در عرصه ساخت‌وساز نیازمند درک زبان مشترک الگوها برای سازماندهی فضا با توجه به نیاز ساکنین و عملکرد فضاهاست. الگویی همگرا با ساختار بلندمرتبه‌های مسکونی امروزی که برگرفته از هویت ایرانی-اسلامی است تا فضای باز نه به‌عنوان انبار خانه‌ها بلکه به‌عنوان فضایی باشد که انسان را به حضور دعوت می‌کند. در این راستا، کتاب حاضر با عنوان "حیاط در بلندمرتبه‌های مسکونی" از حیاط با مفهومی بیش از بخشی از ساختمان که چیزی روی آن بنا نشده و سقف نداشته باشد و آن قسمت از عرصه که در اشغال ساختمان نیست توصیف به میان می‌آورد.

سپس با تأکید بر طیف وسیعی از فضاهاى ذهنى انسان در تعامل با محیط جهت تحقق اهداف عالى و عینیت بخشیدن به این امکانات در طرح‌ها و برنامه‌ها و انعکاس مطلوب آن در ساختار بلندمرتبه‌هاى مسكونى، ضرورت عرصه حیات را از ابعاد فرهنگى، آیینى و مذهبى، و نیز علوم رفتارى مورد بررسی قرار مى‌دهد. مفاهیمی که در این کتاب از حیات استنباط مى‌شود را مى‌توان در جستجوی راهکارهاى طراحی در سه حوزه اصلی ادراک، رفتار و کیفیت در قالب عوامل کالبدى، عوامل فضایی- محیطی و عوامل رفتارى مورد بررسی و تحلیل قرار داد. به نحوی که توجه به این حوزه‌ها موجب بازشناسی الگوهاى مختلف طراحی حیات، بلندمرتبه‌هاى مسكونى گردد.

کتاب در فصل اول چیرسرى و چرایی بلندمرتبه‌ها و راهکار سازگارى با افزایش جمعیت در ساختارهاى مسكونى را پی مى‌گیرد.

سپس در فصل دوم به مندرج‌أثرود پیدایش بلندمرتبه‌سازی و سیر تحول کالبدی و معنایی بلندمرتبه‌ها در ایران اشاره مى‌کند و در ادامه به آسیب‌شناسی و چالش‌هاى بلندمرتبه‌سازی ارتباط با آداب و فرهنگ زندگى ایرانی اسلامى مى‌پردازد. فصل سوم کتاب به منظور پی بردن به ارزش‌هاى نهفته حیات در مسکن، نقش و اصول متعالی حیات، با توجه به مبانی فلسفى، اعتقادی و فرهنگى و ضرورت کلی فرآیند ارتباط با محیط، آثار مثبت و منفى وجود و فقدان فضای سبز بر انسان در محیط‌هاى مسكونى را در فرهنگ‌هاى مختلف مورد بررسی قرار مى‌دهد.

در فصل چهارم، با بررسی مراحل شکل‌گیرى الگوی خانه ایرانی و همچنین توزیع الگوی فضایی، فلسفه وجودی نقش و جایگاه حیات را، معماری اصیل ایرانی- اسلامى به وضوح بیان مى‌شود.

فصل پنجم کتاب، با بررسی الگوهای محیط و رفتار انسان در چارچوب ضرورت‌ها، نیاز به تعامل انسان و محیط در دستیابی به جنبه‌های ناپیدای نقش حیاط بر الگوهای ادراکی و رفتاری ساکنین به تأثیر حیاط بر میزان رضایتمندی از سکونت در بلندمرتبه‌ها اشاره داد. در نهایت پس از بررسی و تحلیل نمونه‌های معاصر استفاده از حیاط در ساختمان‌های بلندمرتبه در عمل ششم و همچنین بازخوانی روش‌ها و الگوهای به‌کارگیری حیاط در ساختمان‌های بلندمرتبه در فصل هفتم کتاب، به بیان چهارچوب‌ها، ضوابط و دستورالعمل‌های طراحی حیاط در بلندمرتبه‌ها با ارائه الگوی همگرا با ساختار بلندمرتبه‌های مسکونی امروزی، در فصل هشتم پرداخته است.

مقدمه

مسکن از جمله نیازهای اساسی زندگی اجتماعی است که با توجه به محیط طبیعی، نوع معیشت، شکل خانه، سیر زندگی اجتماعی بر اساس عقاید، پندارها و باورهای درونی انسان شکل می‌گیرد و مبین نوعی کمال‌گرایی و تجلی حضور آگاهانه انسان است. صراحی محیطی امن جهت زیست انسان با در نظر گرفتن فضاهای خاص مورد استفاده بشر که با اصول و روحیات انسان هماهنگ باشد، در راستای فناوری‌های جدید دستخوش تغییرات قابل توجهی شده است به گونه‌ای که در مسکن امروزی با افزایش جمعیت شهرنشینی و اجبارهای محیطی با الگوهای ناهمگون با محیط زیست و نیازهای انسانی مواجه هستیم. به نحوی که این انتظام فضایی جدید ادراک و الگوهای رفتاری ساکنین را تحت الشعاع قرار خواهد داد. بررسی‌ها در سیر تحول و تکامل معماری، گواه تغییر نگرش الگوی همجواری عملکردها و روند کاهش تا حذف فضا است؛ از جمله این فضاها، حیاط است که به عنوان یک فرم سازمان دهنده در ارتباط متقابل با طبیعت به منظور تزریق روح زندگی مجموعه‌های مسکونی حس آزادی و پویایی را برای ساکنین فراهم می‌آورد.

در این راستا کتاب حاضر با عنوان بازشناسی حیاط در مجموعه‌های مسکونی بلندمرتبه از واژه حیاط با مفهومی بیش از بخشی از ساختمان که چیزی روی آن بنا نشده و سقف نداشته باشد و آن قسمت از عرصه که در اشغال ساختمان نباشد توصیف به میان می‌آورد و سپس با تأکید بر طیف وسیعی از فضاهای ذهنی انسان در تعامل با محیط جهت تحقق اهداف عالی رعایت بخشیدن به این امکانات در طرح‌ها و برنامه‌ها و انعکاس مطلب آن در ساختار بلندمرتبه‌های مسکونی ضرورت عرصه حیاط را از چند بعد فرهنگی، آیینی و مذهبی، علوم رفتاری نیز مورد بررسی قرار می‌دهد. همچنین در این کتاب از حیاط استنباط می‌شود را می‌توان در جستجوی راهکارهای طراحی در سه حوزه اصلی ادراک، رفتار، کیفیت در قالب عوامل کالبدی، عوامل فضایی - محیطی، عوامل رفتاری مورد بررسی و تحلیل قرار داد به نحوی که توجه به این حوزه‌ها موجب بازشناسی الگوهای مختلف طراحی حیاط در بلندمرتبه‌های مسکونی خواهد شد.

کتاب در فصل اول به چیستی و چرایی بلندمرتبه‌ها و راهکار سازگاری با افزایش جمعیت در ساخت‌وسازهای مسکونی می‌پردازد. سپس در فصل دوم به منشأ ورود و پیدایش بلندمرتبه‌سازی در ایران و تحول کالبدی و معنایی بلندمرتبه‌ها در ایران اشاره می‌کند و در ادامه به آسیب‌شناسی و چالش‌های بلندمرتبه‌سازی در ارتباط با آداب و فرهنگ زندگی ایرانی - اسلامی می‌پردازد. در فصل سوم کتاب در جهت پی بردن به ارزش‌های نهفته حیاط در مسکن، نقش و اصول متعالی حیاط را با توجه به مبانی فلسفی، اعتقادی و فرهنگی و ضرورت کلی فرآیند ارتباط با محیط، آثار مثبت و منفی وجود و فقدان فضای سبز بر انسان در محیط‌های مسکونی را در فرهنگ‌ها مختلف مورد بررسی قرار می‌دهد.

در فصل چهارم کتاب با بررسی مراحل شکل‌گیری الگوی خانه ایرانی و همچنین توزیع الگوی فضایی، فلسفه وجودی نقش و جایگاه حیاط را در معماری اصیل ایرانی - اسلامی به وضوح مطرح می‌سازد.

در فصل پنجم کتاب با بررسی الگوهای محیط و رفتار انسان در دستیابی به ضرورت‌ها، نیازها به تعامل انسان و محیط در دستیابی به جنبه‌های ناپیدای تأثیر حیاط بر الگوهای ادراکی و رفتاری ساکنین به نقش و تأثیر حیاط بر میزان رضایتمندی از سکونت در بلندمرتبه‌ها اشاره خواهد نمود.

و در نهایت پس از بررسی و تحلیل نمونه‌های معاصر به کارگیری حیاط در ساختمان‌های بلندمرتبه در اصل ششم و همچنین بازخوانی روش‌ها و الگوهای به کارگیری حیاط در ساختمان‌های بلندمرتبه در فصل هفتم کتاب در فصل هشتم به ارائه چارچوب‌ها، ضوابط و دستورالعمل‌های طراحی حیاط در بلندمرتبه‌ها با ارائه الگوی هم‌گرا با ساختار بلندمرتبه‌های مسکونی امروزی می‌پردازد.

این پژوهش حاصل مشاهده، مطالعه و بررسی نمونه‌های معاصر سازی الگوی بکار رفته حیاط در ساختمان‌های بلندمرتبه مسکونی در ایران و جهان بوده و طیف وسیعی از دانشجویان و معماران علاقه‌مند به موضوع حفظ اصالت، امنیت و حس تعلق در مجموعه‌های مسکونی کنونی را در بر می‌گیرد.

در نهایت کتاب با در نظر داشتن این هدف به گونه‌ای طراحی شده تا بتواند معماری نوپیدانه را، از بازسازی نظری صرف برهاند.

خواننده را به‌گونه‌ای یاری دهد تا بتواند در ردیابی راهبردهای خلاقیت به چاره‌اندیشی در بازشناسی حیات و پیوند مجدد با گذشته، در جهت تجلی متناسب با آرمان‌های جدید گام بردارد، راهبردهایی که با استعانت از آن‌ها و تأییدی میان ابتکارات شخصی و قراردادهای رسمی سنتی می‌توان قوه تخیل و تصور را به حرکت واداشت و خلاقیت معماری را پرورش داد.

www.ketab.ir